

Sygn. akt IV U 1294/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2017 roku

Sąd Okręgowy/Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie

Wydział IV

w składzie:

Przewodniczący SSO Lidia Łataś

Protokolant starszy sekretarz sądowy Joanna Jastrzębska-Ciura

po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 2017 roku w Częstochowie

sprawy E. D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.

o zwrot nienależnie pobranych świadczeń

na skutek odwołania E. D.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.

z dnia 25 lipca 2017 roku Nr (...)

- 1. zmienia zaskarżoną decyzję o tyle, iż zobowiązuje E. D. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 sierpnia 2014 roku do 31 lipca 2017 roku wraz z odsetkami za zwłokę od 3 sierpnia 2017 roku;**
- 2. w pozostałym zakresie oddala odwołanie.**

Sygn. akt IV U 1294/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 25 lipca 2017r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. zobowiązał ubezpieczoną E. D. do zwrotu nienależnie pobranych świadczenia za okres od 1 lipca 2014r. do 31 lipca 2017r. w kwocie 25.131 zł i odsetek za okres od 16 lipca 2014r. do 25 lipca 2017r., tj. do dnia wydania decyzji, w kwocie 2.805,89 zł, łącznie 27.937,15 zł z tytułu renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową.

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła ubezpieczona. Domagała się zmiany decyzji w sprawie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, gdyż nie miała możliwości zapoznania się z obowiązującymi przepisami z powodu nie dostarczenia pisma w określonym czasie i miejscu. Podnosiła, iż zgłaszając działalność gospodarczą 1 marca 2013r. nie została poinformowana przez pracownika ZUS, co było jego obowiązkiem, o konieczności zawieszenia jednego z pobieranych świadczeń w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej. Wyjaśniała, iż po otrzymaniu w/w decyzji i interwencji w ZUS dowiedziała się, że pismo o zakazie prowadzenia przez nią działalności gospodarczej i pobieraniu dwóch świadczeń jednocześnie zostało wysłane w 2002r., jednak na zły adres i odebrane przez inną

osobę. Posiadając wiedzę o utracie renty nie rejestrowała by działalności gospodarczej, jednak ZUS uznał zgłoszenia jej działalności za poprawne i nie stwierdził żadnego naruszenia przepisów.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, wywodząc jak w zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

E. D. od 1 stycznia 1996r. uprawniona jest do pobierania emerytury. Od dnia 3 czerwca 1996r. ubezpieczonej przyznane zostało prawo do renty z tytułu choroby zawodowej według trzeciej grupy inwalidów, która od dnia 1 września 1997r. z mocy prawa stała się rentą z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Świadczenie wypłacane było w ten sposób, że emerytura była wypłacana w całości, a renta była wypłacana w 50 %. Termin płatności świadczeń ustalono na 15 dzień każdego miesiąca.

Odwołująca w okresie od 1 stycznia 1999r. do 31 sierpnia 2002r. prowadziła pozarolniczą działalność gospodarczą.

W dniu 9 grudnia 1997r. ubezpieczona poinformowała organ rentowy, iż aktualnie mieszka pod adresem W., ul. (...). Na wskazany adres kierowane były kolejne decyzje. Na ten adres ubezpieczona wskazywała m.in. w zleceniu przekazywania świadczeń na rachunek bankowy z dnia 22 listopada 2002r.

Pismem z dnia 6 grudnia 2002r. organ rentowy poinformował, iż w dniu 1 stycznia 2003r. wejdą w życie ustawa z dnia 30 października 2002r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, która wprowadza odmienne od dotychczas obowiązujących zasady pobierania świadczeń. Wskazano, iż ustawa ta zachowuje możliwość pobierania tzw. półtorakrotnego świadczenia wyłącznie dla świadczeniobiorców, którzy nie osiągają przychodu – bez względu na jego wysokość. Wyjaśniono również, iż za przychód osób prowadzących pozarolniczą działalność uważa się kwotę stanowiącą podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, a w przypadku nieopłacania składek na ubezpieczenia społeczne – kwotę zadeklarowaną, jednak kwotę nie niższą niż 60 % przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale. Pouczono, iż niepowiadomienie organu rentowego o osiągnięciu przychodu i jego wysokości jest okolicznością uzasadniającą obowiązek zwrotu świadczenia pobranego nienależnie. Pouczono również, iż jeżeli Oddział ZUS wypłaca ubezpieczonemu rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową, w zbiegu z emeryturą, ubezpieczony jest zobowiązany do powiadomienia Oddziału ZUS wypłacającego świadczenia, o osiągnięciu przychodu, jego wysokości oraz o dokonaniu wyboru świadczenia, które zamierza pobierać. Powyższe pismo zostało wysłane na adres: ul. (...), (...) W. i zostało odebrane przez dorosłego domownika – L. K. (matkę ubezpieczonej) w dniu 17 grudnia 2002r.

W kolejnych decyzjach zawierano zbliżone pouczenie.

Pismem z dnia 5 czerwca 2008r. ubezpieczona poinformowała ZUS o zmianie adresu zamieszkania na: Ł., ul.(...). Wobec powyższego kolejne decyzje były kierowane na ten adres.

W reakcji na pismo organu rentowego z dnia 5 lipca 2017r. ubezpieczona pismem z dnia 14 lipca 2017r. poinformowała, iż przychody z działalności gospodarczej wyniosły w: 2013r. – 73.012,00 zł, 2014r. – 81.773,79 zł, 2015r. – 72.240,62 zł, 2016r. - 69.549,53 zł. Wskazała również, iż przewidywany dochód w 2017r. to 80.000 zł.

Wobec powyższego organ rentowy ustalił, iż doszło do nadpłaty świadczenia z tytułu renty za okres od 1 lipca 2014r. do 31 lipca 2017r. Ponadto obliczył odsetki od 16 dnia każdego miesiąca, za które przysługiwała renta do dnia wydania zaskarżonej decyzji, tj. do dnia 25 lipca 2017r. Zaskarżona decyzja została doręczona ubezpieczonej w dniu 2 sierpnia 2017r.

dowód: akta ZUS.

Odwołanie jest częściowo uzasadnione.

Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2017r., poz. 1773) osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego oraz do emerytury na podstawie odrębnych przepisów wypłaca się, zależnie od jej wyboru:

- 1) przysługującą rentę powiększoną o połowę emerytury albo
- 2) emeryturę powiększoną o połowę renty.

Przepis ust. 3 stanowi, iż przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli osoba uprawniona osiąga przychód powodujący zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości określony w ustawie o emeryturach i rentach z FUS, niezależnie od wysokości tego przychodu.

W myśl art. 104 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz.U. z 2017r., poz. 1383 ze zm.) prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, na zasadach określonych w ust. 3-8 (...), w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 2 (...).

W myśl ust. 2 art. 104 ustawy za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 1, uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności, (...).

Z kolei wedle ust. 1a dla emerytów i rencistów prowadzących pozarolniczą działalność za przychód, o którym mowa w ust. 1, przyjmuje się przychód stanowiący podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych.

Zgodnie z art. 18 ust. 8. ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2017r., poz. 1778) podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 5 (tj. osób prowadzących pozarolniczą działalność oraz osób z nimi współpracującymi), stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek, ogłoszonego w trybie art. 19 ust. 10 na dany rok kalendarzowy. Składka w nowej wysokości obowiązuje od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia danego roku.

Zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Na mocy ust. 2 art. 138 ustawy za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczone o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Z przeprowadzonego postępowania dowodowego wynika, że ubezpieczonej pismem z dnia 6 grudnia 2002r., zostało udzielone prawidłowe pouczenie, bowiem w części dotyczącej zbiegu prawa do emerytury i renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy albo chorobą zawodową, przysługującej z ubezpieczenia wypadkowego wyjaśniono, że w razie osiągnięcia przychodu (bez względu na jego wysokość) przysługuje jedno wybrane świadczenie. Pouczono o obowiązkach z tym związanych i konsekwencjach. Niewątpliwie treść pouczenia jest jednoznaczna, konkretna i na tyle zrozumiała, że ubezpieczona mogła odnieść je do swojej sytuacji.

Pismo to zostało wysłane powódce na właściwy adres i zostało doręczone w sposób określony w art. 43 zd. 1 k.p.a., który przewiduje, iż w przypadku nieobecności adresata pismo doręcza się, za pokwitowaniem, dorosłemu domownikowi, sąsiadowi lub dozorczy domu, jeżeli osoby te podjęły się oddania pisma adresatowi.

Aby doręczenie zastępcze w trybie art. 43 k.p.a. było skuteczne, przesyłka musi zostać przekazana dorosłej, tzn. pełnoletniej osobie, która faktycznie zamieszkuje z osobą będącą adresatem przesyłki. Jednocześnie już samo pobranie przez domownika przesyłki, potwierdzone znajdującym się na zwrotnym potwierdzeniu odbioru podpisem, uznawane jest za oświadczenie, iż domownik zobowiązuje się przekazać przesyłkę adresatowi. Bez wpływu na skuteczność doręczenia pozostaje kwestia, czy faktycznie przesyłka zostaje przekazana. Istotą doręczenia zastępczego jest już samo powstanie domniemania takiego przekazania, czyli samo pobranie przesyłki przez domownika oraz pokwitowanie jej odbioru. Samo oświadczenie strony, że dana osoba nie była osobą upoważnioną do odbioru przesyłki, jest niewystarczające do podważenia skuteczności doręczania zastępczego. Ustawodawca nie wiąże z kwestią upoważnienia żadnych konsekwencji w zakresie skuteczności doręczania zastępczego (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 20 października 2016r., sygn. II OSK 55/15, LEX nr 2177616).

Przeprowadzone postępowanie dowodowe potwierdza, iż informacja z dnia 6 grudnia 2002r. została wysłana ubezpieczonej na właściwy adres i została odebrana przez dorosłego domownika, co stwarza domniemanie, które nie zostało przez odwołującą obalone, iż przesyłka została jej przekazana. Jednocześnie nie ma znaczenia czy ubezpieczona faktycznie zapoznała się z tą informacją. Należy przypomnieć, iż osoba, której umożliwiono zapoznanie się ze stosowną informacją (pouczeniem), nie może zasłaniać się okolicznością faktycznego braku zapoznania się z tą informacją. W takich okolicznościach nieodczytanie pouczenia obciąża świadczeniobiorcę. Stosowne pouczenia były również zawarte w kolejnych kierowanych do ubezpieczonej decyzjach.

Nie ulega wątpliwości, iż ubezpieczona nie poinformowała ZUS o ponownym podjęciu działalności gospodarczej i o osiągnięciu przychodu z prowadzonej działalności gospodarczej, co powoduje, iż zaskarżona decyzja jest co do zasady prawidłowa.

Tym niemniej zgodnie z art. 138 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata, (...).

Przez 3 lata w rozumieniu art. 138 ust. 4 należy rozumieć okres kolejnych 36 miesięcy.

Jak wyjaśniał Sąd Najwyższy w uchwale wydanej w składzie 7 Sędziów z dnia 16 maja 2012r. (sygn. III UZP 1/12, OSNP 2012/23-24/290, LEX nr 1148246, Prok.i Pr.-wkł. 2013/3/43, www.sn.pl, Biul.SN 2012/5/21) trzyletni okres, za który organ rentowy może żądać zwrotu nienależnie pobranych świadczeń na podstawie art. 138 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych obejmuje okres do ostatniej wypłaty (pobrania) nienależnego świadczenia.

Na dzień wydania zaskarżonej decyzji z dnia 25 lipca 2017r. ubezpieczona ostatnie świadczenie pobrała za lipiec 2017r., które winno być wypłacone do dnia 15 lipca 2017r. Tym samym organ rentowy mógł maksymalnie zobowiązać odwołującą do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 sierpnia 2014r. do 31 lipca 2017r.

Nieprawidłowo ustalono również datę, od której należne są odsetki. Organ rentowy obliczył odsetki od 16 dnia każdego miesiąca, za który przysługiwała renta do dnia wydania zaskarżonej decyzji, tj. do dnia 25 lipca 2017r.

Nie można jednak utrzymywać, iż świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w

rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 u.s.u.s. i art. 138 u.e.r.f.u.s., uważane za nienależne, podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną.

Odsetki w prawie ubezpieczeń społecznych nie pełnią tożsamej funkcji jak w prawie cywilnym, nie stanowią odszkodowania czy innej formy zadośćuczynienia systemowi ubezpieczeń społecznych za pobierane w czasie rzeczywistym nienależne świadczenia. Każde zobowiązanie i uprawnienie w prawie ubezpieczeń społecznych musi wynikać z decyzji, która to dopiero kształtuje prawa i obowiązki osób zainteresowanych. Organ rentowy ma zatem prawo żądać odsetek ustawowych liczonych od chwili, od której ubezpieczony pozostaje w opóźnieniu, a ta "uaktywnia się" dopiero z chwilą wezwania do zapłaty. W przypadku nienależnie pobranego świadczenia z ubezpieczenia społecznego wezwaniem do zapłaty jest doręczenie decyzji organu rentowego stwierdzającej obowiązek zwrotu. Roszczenie odsetkowe jako roszczenie uboczne staje się wymagalne zgodnie z art. 481 k.c. w pierwszym dniu opóźnienia w spłacie świadczenia głównego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 21 grudnia 2016r., sygn. III AUa 204/16, LEX nr 2338527, wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 25 stycznia 2017r., sygn. III AUa 1494/16, LEX nr 2265637).

Mając zatem na uwadze powyższe organ rentowy mógł żądać odsetek od nienależnie pobranego świadczenia począwszy od dnia następnego po dniu doręczenia decyzji, tj. od dnia 3 sierpnia 2017r.

Mając na uwadze powyższe orzeczono jak w sentencji w oparciu o powołane przepisy oraz art. 477¹⁴ § 1 i 2 k.p.c.